

I HAVET AV MIKROBER
Små öar av antibiotika i ett hav av mikrober. I den ena odlingsskålen håller sig bakterierna på behörigt avstånd från de livsfarliga antibiotikaskären. Kommer de närmare hotar undergången. I den andra skålen är avstånden borta – bakterierna har blivit resistenta och kan överlista läkemedlet. Öarna sjunker ner i mikrobhavet.

Foto: Gabor Hont

ST-läkaren som manar till motstånd mot resistens

Läkaren, journalisten, numera även författaren, Björn Ramel arbetar halvtid som ST-läkare på barn- och ungdomspsykiatriska mottagningen på Skånes universitetssjukhus i Malmö. Jobbet passar honom perfekt, säger han, eftersom ungdomspsykiatri är ett område med tydliga kopplingar till samhället i övrigt, politik, etik samt synen på sjukdom och normalitet – allt sådant som engagerar honom i yrkeslivet som läkare och ledarskribent på Sydsvenskan.

Det var också hans medicinska samhällsintresse som drev honom till att genomföra det projekt som har gett honom så mycket uppmärksamhet såväl hos kollegor som i medier nyligen. Det tog två år av research, resor och flitigt arbete att skriva »Läkare utan vapen«, en bok innehållande ett knippe populärvetenskapliga reportage om det globala och alltjämt växande samhällsproblemet antibiotikaresistens.

Björn Ramel har studerat fenomenet, medicinskt, socialt och politiskt. Han har intervjuat nyckelpersoner inom såväl profession som vårdbyråkrati och har även rört sig ute på fältet, både i Sverige och utomlands, för att kunna rapportera om hur antibiotikaresistens påverkar vården, patienterna och olika miljöer i det civila samhället.

– Jag började intressera mig för antibiotikaresi-

stens under min AT-tjänstgöring, i mottagningsrummet när jag satt mitt emot patienter som var påstridiga och krävde recept på antibiotika som de inte behövde, berättar Björn Ramel.

Ju mer han tog reda på om de multiresistenta mikrobernas framfart och samhällets beredskap (eller brist på beredskap) mot dem, desto klarare insåg han att resistensfenomenet inte är begränsat till ett vetenskapligt och medicinskt problem, utan utgör ett politiskt problem som fortfarande inte alltid tas på tillräckligt stort allvar. Människor i gemen, från »mannen på gatan« till den beslutsfattande politikern, men också vissa

medicinskt utbildade personer, saknar grundläggande, aktuella kunskaper om hotet. Antibiotikaresistens är ett ganska abstrakt begrepp och konsekvenserna svåra att mäta.

– Man kan diskutera antibiotikaresistens på många nivåer, allt från dess karaktär av en närmast global, ekologisk katastrof och hur människan ser på sig själv och naturen, till världens organisation och lokal praxis på en vårdcentral där problemen måste angripas i det enskilda fallet, säger Björn Ramel. Ofta begränsas perspektivet till en diskussion om »ansvarslösa« läkare som skriver ut antibiotika alltför lättvindigt, och »ansvarslösa« patienter som kräver att bli behandlade med antibiotika för minsta virusinfektion.

DAGS FÖR MOTSTÅND
Det är hög tid att ge det globalt växande problemet med antibiotikaresistens den uppmärksamhet som det förtjänar, anser läkaren Björn Ramel, författare till boken »Läkare utan vapen«.

Foto: Leif Å Andersson

Björn Ramel ser vissa paralleller till ett annat hot av global dimension: klimatförändringarnas aktuella problem som berör alla människor och måste lösas så fort som möjligt. Men precis som i fråga om klimatet finns det ont om kortsiktiga lösningar när det gäller antibiotikaresistens.

Samhället kan hoppas på att läkemedelsindustrin tar fram nya antibiotika. Men många stora bolag har lagt ner sin forskning kring sådana substanser, och vad gäller antibiotika mot några av de mest otäcka bakterierna ser pipelinen mager ut. Dessutom kan eventuella nya preparat bara ge världen en tillfällig respit. Resistens är ett biologiskt fenomen och kommer att utvecklas så länge antibiotika används. Därför forskas det även kring andra typer av läkemedel att angripa mikroberna med, till exempel peptider, bakteriofager. Nya vacciner och bättre diagnostiska redskap behövs också för att bromsa smittspridning, dämpa behovet av antibiotika och göra det lättare att använda dem mer specifikt och på rätt indikation.

– Det finns de som betvivlar att vi kan utveckla nya antibiotika över huvud taget, påpekar Björn Ramel. Men om det kommer nya preparat får vi åtminstone lite respit att hantera problemet långsiktigt.

Ett viktigt steg mot en sådan långsiktig lösning skulle vara att resistensproblem får den politiska uppmärksamhet som de kräver, menar han. Internationellt samarbete är nödvändigt för att förbättra situationen, och Världshälsoorganisationen WHO har länge uppmärksammat frågan. I praktiken har dock WHO inte lyckats ta en ledarroll och verkar sakna kapacitet för det. På huvudkontoret i Genève har det funnits en person som arbetat halvtid med frågan. Å andra sidan är det inte så lätt för WHO att driva frågan om de enskilda länderna inte är intresserade.

Även om Sverige har ett bättre resistensläge än de flesta andra europeiska länder, har allvarliga utbrott av multiresistent smitta drabbat flera svenska sjukhus de senaste åren. I Uppsala konstaterades en stor epidemi med multiresistenta stammar av tarmbakterien *Klebsiella pneumoniae*, i Kristianstad med multiresistenta *E coli*, och Göteborg, Linköping och Stockholm har upplevt epidemier med MRSA (meticillinresistenta *Staphylococcus aureus*). Alla vårdformer och allt institutionsboende utgör i dag naturliga riskzoner för multiresistent smitta. I laboratorier märks ökningen i antalet odlingar med resistenta bakterier.

SKL satte för några år sedan upp ett ambitiöst mål om att halvera antalet vårdrelaterade infektioner. Infektionerna drabbar många patienter, är kostsamma och bidrar till spridningen av resistens. Tanken har bland annat varit att via kartläggning och mätningar öka uppmärksamheten på problemet, vilket i sin tur ger positiva resultat.

– Även om mätningarna visar att det gått åt rätt håll så går det trögt, och det lär krävas åtskilligt mycket mer, inte minst från politiskt håll i form av fler vårdplatser, om man ska kunna få ner VRI-frekvensen i den omfattning som varit planen, kommenterar Björn Ramel.

Gabor Hont

Fängslande reportage i väntan på en lösning

Läkare utan vapen ett reportage om antiresistens

280 sidor

Författare: Björn Ramel

Förlag: Natur & Kultur; 2011

ISBN 978-91-27-12022-8

Med avstamp i en inte ovanlig situation på en vårdcentral, med en förkyld patient som »beställer« en kur antibiotika, tar läkaren och författaren Björn Ramel oss med på en resa över världen och till mikrobiella sevärdheter. En fascinerande resa men med dystra förtecken.

Resistenta bakterier är ett allt större och allt vanligare problem. I länder som Grekland och Indien är detta en konkret svårighet att förhålla sig till i sjukvårdens vardag. Och, boken gör det tydligt att Sverige sannolikt inte kommer att förskonas. Våra resvanor, som turister och som patienter, leder till att resistenta bakterier blir ett ökande problem även för oss. I bokstavlig bemärkelse kommer smittan krypande över landets gränser, inte sällan väl gömd och skyddad i tarmen. När du läser detta kanske du själv bär med dig ovälkomna gäster från din semesterresa.

Den ofantligt stora användningen av antibiotika, 1 miljon ton (!) under de senaste 20 åren, är förstas den enskilt viktigaste anledningen till att resistenta bakterier selekteras fram. Detta faktum vet alla i världen om. Svårigheten i sjukvården ligger i att utarbeta strategier för att minska användningen av antibiotika utan att enskilda patienter utsätts för en risk. Att behandla förkylningar med penicillin, det är förstas onödigt och dumt. Dessvärre är det ju ofta indicerat att använda antibiotika, inte minst inom vissa delar av slutenvården där allt fler patienter med allt svårare sjukdomar behöver en effektiv infektionsbehandling.

I sin reportagebok berättar Björn Ramel fängslande och lättlästa historier med en bred publik framför ögonen. Boken vänder sig alltså inte i första hand till sjukvårdspersonal. Detta gör den i och för sig inte mindre läsvärd, men själv skulle jag gärna ha sett mindre av beskrivning och mer av analys. Bokens titel »Läkare utan vapen« är också lite missvisande eftersom den behandlar ett stort problemkomplex med patienter å ena sidan och hela sjukvårdsapparaten å andra sidan. Kriget mot resistenta bakterier är ju en fråga om infektionsbekämpning i en vidare bemärkelse. Att läkare minskar sin förskrivning av antibiotika är en självklar strategi. Men, lösningen för framtiden när det gäller resistensutveckling innebär ett större grepp som bland annat handlar om djurhållning, avloppssystem, sjukhusarkitektur, hygienrutiner, smittspårning, och inte minst forskning om nya (och gamla) antimikrobiella motmedel. Om detta hade jag gärna läst mer.

Stefan Johansson
medicinsk redaktionschef,
Läkartidningen

RESISTENT BAKTERIE

Bakterien *Staphylococcus aureus*, som i sin meticillinresistenta form kallas MRSA, har ställt till med mycket förtret för mänskligheten på senare år.

Foto: SPL

